

Αγροοικολογία

Συνδυαστική επιστήμη, σύνολο πρακτικών και κοινωνικό κίνημα

Συνσχεδιάζοντας τη μετάβαση στην αγροοικολογική αμπελουργία:
Το έργο ECOVINEGOALS/Interreg Adrion

• Σταματάκη Ελένη, Τμήμα Οικονομίας και Διοίκησης, MAIX • Σιντόρη Αλεξάνδρα, Δρ, ΙΝΑΓΡΟΚ-ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ • Κωνσταντιδέλλη Βασιλεία, ΙΝΑΓΡΟΚ-ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ, Υποψ. Δρ., Γ.Π.Α. – Τμ. Αγροτικής Οικονομίας και Ανάπτυξης • Πιλαφίδης Σωτήριος, MAIX, Υποψ. Δρ., Παν/μιο Αιγαίου Τμ. Επιστήμης Τροφίμων και Διατροφής του Ανθρώπου • Φακωτάκης Ελευθέριος, Τμήμα Οικονομίας και Διοίκησης, MAIX

Η Αγροοικολογία θεωρείται επιστήμη, πρακτική και κοινωνικό κίνημα. Η Αγροοικολογία βασίζεται στην εφαρμογή οικολογικών εννοιών και αρχών των αλληλεπιδράσεων μεταξύ φυτών, ζώων, ανθρώπου και περιβάλλοντος και λαμβάνει υπόψη τις κοινωνικές διαστάσεις της αγροτικής παραγωγής με σκοπό τη δημιουργία ενός αειφόρου και δίκαιου συστήματος παραγωγής τροφίμων.

Αγροοικολογία: συνδυαστική επιστήμη, σύνολο πρακτικών και κοινωνικό κίνημα.

Η αγροοικολογία, ως συνδυαστική επιστήμη, σύνολο πρακτικών και κοινωνικό κίνημα, υιοθετεί μια ολιστική προσέγγιση, βασίζεται στην ολοκληρωμένη κατανόηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ διαφόρων στοιχείων του αγρο-οικοσυστήματος και στοχεύει σε ένα πιο βιώσιμο αγροδιατροφικό σύστημα. Επιδιώκει να βελτιστοποιήσει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ φυτών, ζώων, ανθρώπων και περιβάλλοντος, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τις κοινωνικές πτυχές που πρέπει να αντιμετωπιστούν για ένα βιώσιμο και δίκαιο σύστημα τροφίμων.

Πρωτεύει πρακτικές και λύσεις φιλικές προς το περιβάλλον που βασίζονται στις φυσικές και οικολογικές διεργασίες, σέβονται την τοπιακή κληρονο-

μία, είναι κοινωνικά δίκαιες και προσαρμοσμένες σε κάθε τόπο.

Η αγροοικολογία μοιράζεται ένα κοινό όραμα με τη βιολογική γεωργία όσον αφορά στις πρακτικές που προτείνει και που βασίζονται στη φύση, στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, στο σεβασμό προς το περιβάλλον και στους φυσικούς πόρους.

Μεταξύ της βιολογικής γεωργίας και της αγροοικολογίας αναπτύσσονται συνέργειες, με την τελευταία να θεωρείται ως ένας χώρος ελεύθερης σκέψης για τη δημιουργία αντιλήψεων και πρακτικών ώστε η βιολογική γεωργία να αναπτυχθεί πέρα από τα στενά όρια των κανονισμών της.

Το έργο ECOVINEGOALS

Το έργο ECOVINEGOALS (Ecological

Vineyards Governance Activities for Landscapes' Strategies) επιχείρησε να προσεγγίσει σημαντικές προκλήσεις της εντατικής αμπελουργίας στην περιοχή της Αδριατικής-Ιονίου και συγκεκριμένα τις αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του εδάφους, του νερού και του αέρα, της βιοποικιλότητας και των φυσικών τοπίων, υποστηρίζοντας τη μετάβαση στην αγροοικολογική αμπελουργία.

Δέκα εταίροι από Ιταλία, την Κροατία, το Μαυροβούνιο, τη Σερβία, τη Σλοβενία και την Ελλάδα συνένωσαν την εμπειρία και την εξειδίκευσή τους για την επίτευξη ενός κοινού στόχου: την ανάπτυξη εργαλείων, στρατηγικών, σχεδίων δράσης και διαδικασιών συμμετοχικής διακυβέρνησης για τη μετάβαση της εντατικής αμπελουργίας, στην αγροοικολογία, ένα σύστημα χαμηλών εισροών και εκπομπών ρύπων που συμβιβάζει τις παραγωγικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές ανάγκες και τη διατήρηση του αγροτικού τοπίου ευάλωτων οινοπαραγωγικών περιοχών της Αδριατικής-Ιονίου.

Το έργο διάρκειας 36 μηνών (Μάρτιος 2020 - Φεβρουάριο 2023) υλοποιήθηκε με τη συγχρηματοδότηση της ΕΕ, μέσα από το πρόγραμμα INTERREG ADRION με συντονιστή φορέα την Ομάδα Τοπικής Δράσης Ανατολικής Βενετίας, VeGAL από την Ιταλία και με τη συμμετοχή του Μεσογειακού Αγρονομικού Ινστιτούτου Χανίων (MAIX).

Η μετάβαση του αμπελοοικονομικού τομέα στην αγροοικολογία νοείται από το έργο ως μια μακρά διαδικασία υιοθέτησης λύσεων για την αντιμετώ-

πιση συγκεκριμένων προκλήσεων σε διαφορετικά αμπελουργικά τοπία μέσω συνδυασμένων δράσεων με κοινό άξονα: το σεβασμό στο περιβάλλον και στις οικονομικές και κοινωνικές ισορροπίες κάθε περιοχής.

Σύμφωνα δε με το συγκεκριμένο έργο η αγροοικολογική αμπελουργία αφορά στον αμπελώνα – αγρόκτημα αλλά και με το ευρύτερο τοπίο μιας περιοχής και είναι αυτή που:

- υιοθετεί πρακτικές που λαμβάνουν υπόψη/σέβονται το περιβάλλον
- είναι συμβατή με τη διατήρηση του αγροτικού τοπίου (τοπιακή κληρονομιά), των φυσικών οικοτόπων και της βιοποικιλότητας ειδών και οικοσυστημάτων,
- επιδιώκει την παραγωγή ποικίλων προϊόντων (όχι μόνο κρασί) και υπηρεσιών
- προστατεύει/αναδεικνύει τον τοπικό πολιτισμό/ παραδόσεις, κλπ
- στηρίζει τις κοινωνικο-οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στις αγροτικές περιοχές όπως ο τουρισμός, η υπαίθρια αναψυχή, το εμπόριο τοπικών προϊόντων και διασφαλίζει την ανάπτυξη των αγροτικών κοινοτήτων γενικά.

Το έργο πραγματοποίησε μια σειρά δράσεων – αναλύσεων στις περιοχές μελέτης που αντιμετωπίστηκαν ως «εργαστήρια μετάβασης» που ήταν για την Ιταλία η Βιο-περιφέρεια της Βενετίας, και η κοιλάδα Val di Cembra, στη Σλοβενία οι λόφοι Vínava, στην Κροατία η Περιφέρεια Istria, στην Σερβία ο Δήμος Topola, στο Μοντενέγκρο η πε-

Κύριος Στόχος του έργου ECOVINEGOALS

Πρόκληση

Η εντατική αμπελουργία βασίζεται σε σημαντικές εισροές χημικών και ορυκτών καυσίμων με αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του εδάφους, του νερού και του αέρα, της βιοποικιλότητας και των φυσικών τοπίων.

Προσέγγιση - Λύση:

Η αγροοικολογία, που στοχεύει στη βελτιστοποίηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ φυτών, ζώων, ανθρώπων και περιβάλλοντος, για μια βιώσιμη γεωργία και αγροτικής ανάπτυξη, κοινωνικής ισότητας και ενός δίκαιου αγροδιατροφικού συστήματος.

Στόχος:

ανάπτυξη εργαλείων, στρατηγικών, σχεδίων δράσης και ικανοτήτων για την υποστήριξη της αγροοικολογικής μετάβασης της αμπελουργίας στις χώρες της Αδριατικής και Ιονίου

Η εντατική αμπελουργία αποτελεί σημαντικό στοιχείο της παραγωγής και αποτελεί πηγή εισροών και εκπομπών που επηρεάζουν την ποιότητα του εδάφους, του νερού και του αέρα, της βιοποικιλότητας και των φυσικών τοπίων.

Ένα κοινό όραμα... η αγροοικολογία, που στοχεύει στη βελτιστοποίηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ φυτών, ζώων, ανθρώπων και περιβάλλοντος, για μια βιώσιμη γεωργία και αγροτικής ανάπτυξη, κοινωνικής ισότητας και ενός δίκαιου αγροδιατροφικού συστήματος.

Τι να κάνω για όλα αυτά; Υπόψηφισέ με!

ριοχή Creta και στην Κρήτη οι Δήμοι Αρχανών Αστερουσίων και Πλατανιά.

Η Κρήτη, με μια μακραίωνη ιστορία 4.000 χρόνων στην αμπελουργία και μια συνολική αμπελουργική έκταση 221.845 στρεμμάτων (ΕΛΣΤΑΤ, 2020) κατέχει σήμερα την τρίτη θέση όσον αφορά στις εκτάσεις με οινάμπελα και τη δεύτερη στις εκτάσεις με σταφιδάμπελα, ενώ είναι γνωστή για τις 4 ζώνες Π.Ο.Π. (Αρχάνες, Δαφνές, Πεζά, και Σητεία και πολλές τοπικές ποικιλίες (Λιάτικο, Βιδιανό, Βιλάνα, Ρωμείο, κ.λπ.)

Ο Δ. Αρχανών-Αστερουσίων με 38 χιλιάδες στρέμματα αμπελώνων περίπου σύμφωνα με το αμπελουργικό μητρώο ή 28 χιλ. σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ, 2019) κατέχει το 21% της συνολικής αμπελουργικής έκτασης στην ΠΕ Ηρακλείου (137.210 στρέμματα), που είναι η μεγαλύτερη έκταση αμπελώνων στην Κρήτη.

Ο Δ. Πλατανιά με 4,5 χιλιάδες στρέμματα αμπελώνων σύμφωνα με το αμπελουργικό μητρώο ή 5 χιλιάδες σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛΣΤΑΤ, 2019) κατέχει περίπου το 32% της συνολικής αμπελουργικής έκτασης της ΠΕ Χανίων (15.580 στρέμματα) η δεύτερη μεγαλύτερη στην Κρήτη.

Σημαντικά δυνατά σημεία για την ανάπτυξη της

αγροοικολογικής αμπελουργίας στις δυο περιοχές είναι το ιδιαίτερο κάλους αγροτικό τοπίο και η βιοποικιλότητα, η παρουσία πολλών σημείων φυσικού αλλά και πολιτιστικού – αρχαιολογικού ενδιαφέροντος (π.χ. γεωπάρκα, περιοχές NATURA, μοναστήρια, αρχαιολογικοί χώροι), η ανεπτυγμένη τουριστική δραστηριότητα Διαρθρωτικά προβλήματα – μικρός και κατακερματισμένος κλήρος – αυξημένο κόστος παραγωγής

Ως αδύνατα σημεία επισημαίνονται η έλλειψη ενημέρωσης, κατάρτισης, συμβουλευτικής και εκπαίδευσης σε θέματα αγροοικολογικών και βιώσιμων πρακτικών και διαχείρισης της παραγωγής, οι διαμάχες όσον αφορά στις χρήσεις γης και οι πιέσεις στο περιβάλλον από την ανθρώπινη δραστηριότητα (π.χ. εντατική καλλιέργεια, κτηνοτροφία, οικιστική ανάπτυξη τουρισμός, κλπ).

Καλές πρακτικές αγροοικολογικής αμπελουργίας

Με άξονα την καλύτερη κατανόηση της αγροοικολογίας ως πρακτική το συγκεκριμένο έργο δημιούργησε μια (ανοικτή) λίστα (29) καλών αγροοικολογικών πρακτικών που εφαρμόζονται από τους αμπελουργούς στις περιοχές μελέτης. Διακρίνονται

δε σε αυτές που ενισχύουν την αποτελεσματικότητα – αποδοτικότητα των εισροών (ανακύκλωση - μείωση των εισροών) όπως κομποστοποίηση των υπολειμμάτων κλαδέματος, βιώσιμα συστήματα άρδευσης, κλπ, σ' αυτές που εστιάζουν στην αντικατάσταση – υποκαθιστούν άλλες πρακτικές όπως η χλωρή λίπανση, η χρήση κατάλληλων τεχνικών κλαδέματος, κλπ και τέλος στον επανασχεδιασμό του αγροοικουσστήματος με άξονα την οικονομική βιωσιμότητα αλλά και την κοινωνική ευαισθητοποίηση με πρακτικές όπως η εισαγωγή προτύπων πιστοποίησης που αξιολογούν τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, η ενθάρρυνση της διάχυσης της πληροφόρησης, η παραγωγή ποικίλων προϊόντων και υπηρεσιών όπως υπηρεσιών οινοτουρισμού και τα επισκέψιμα αγροκτήματα. Εκτενή παρουσίαση των πρακτικών αυτών παρουσιάζεται στην πλατφόρμα ecovineroads.com.

Αξίζει να σημειωθεί δε ότι όσον αφορά στις περιοχές μελέτης στην Κρήτη σύμφωνα με τις απαντήσεις ερωτηματολογίου που στάλθηκε ηλεκτρονικά σε συνεργασία με την Δ/ση ποιότητας & ασφάλειας τροφίμων Ηρακλείου και τον γεωπόνο κ. Μπαγκή Νικόλαο, αρκετά μεγάλο ποσοστό (55%) χρησιμοποιεί σύστημα βιώσιμης διαχείρισης νερού άρδευσης ενώ αρκετά διαδεδομένες πρακτικές είναι η κομποστοποίηση των υπολειμμάτων κλαδέματος και η παρακολούθηση της γονιμότητας του εδάφους.

Επιπλέον τα ερωτηματολόγια (δείγμα 30) και οι συνεντεύξεις (δείγμα 15 αμπελουργοί) που πραγματοποιήθηκαν στις περιοχές μελέτης ανέδειξαν ως βασικές αιτίες για τη μη υιοθέτηση καλών αγροοικολογικών πρακτικών, το αυξημένο κόστος

παραγωγής, η ανεπαρκής γνώση και συμβουλευτική υποστήριξη και κυρίως η απουσία (οικονομικών) κινήτρων αφού ουσιαστικά η τιμή των σταφυλιών προς οινοποίηση στην αγορά ελάχιστα προσδιορίζεται από τη χρήση αιφώρων πρακτικών - συστημάτων καλλιέργειας.

Αγροοικολογική Μετάβαση της αμπελουργίας: Σημείο εκκίνησης και Σχέδια Δράσης

Μια σημαντική ερώτηση που κλήθηκε να απαντήσει το έργο αφορούσε στην σημερινή-παρούσα κατάσταση, το σημείο εκκίνησης όσον αφορά στην αγροοικολογική δομή των αμπελώνων στις περιοχές μελέτης. Άλλωστε ο σχεδιασμός της πορείας προς την αγροοικολογική μετάβαση προϋποθέτει το σαφή προσδιορισμό του σημείου εκκίνησης.

Η ανάλυση βασίστηκε στην έννοια της Κύριας Αγροοικολογικής Δομής (MAS) του Leon-Sicard (2018)¹ που χρησιμοποιεί δέκα δείκτες αξιολόγησης μεταξύ των οποίων η διαφοροποίηση και η συνδεσιμότητα των διαφόρων στοιχείων μέσα στον αμπελώνα, οι πρακτικές διαχείρισης του εδάφους, η αντιμετώπιση των ζιζανίων κλπ. Ο συγκεκριμένος δείκτης αξιολόγησης (MAS) συμπληρώθηκε από την εκτίμηση εδαφικού και περιβαλλοντικού πλαισίου (TEC) που ουσιαστικά βασίζεται στις αντιλήψεις των γεωργών – αμπελουργών - ερωτώμενων σχετικά με το επίπεδο ικανοποίησης από την αμπελουργία στην περιοχή γενικά καθώς και από την ευαισθητοποίηση σε θέματα αγροβιοποικιλότητας.

Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη ανάλυση η αγροοικολογική δομή στις περιοχές μελέτης στην Κρήτη – Δ. Αρχανών Αστερουσίων και Δ. Πλατανιά, εμφανίζεται ως «ασθενώς ανεπτυγμένη» με προ-

πτική. Οι προτάσεις για τη βελτίωση του επιπέδου της αγροοικολογικής δομής συμπεριλαμβάνουν τη φύτευση νέων φυτικών στοιχείων εσωτερικά και εξωτερικά του αμπελώνα, συγκαλλιέργεια αμπέλου με άλλα είδη (π.χ. ψυχανθή, σιτηρά), παρουσία επιλεγμένων περιοχών με αυτοφυή φυτά-ζιζάνια και μηχανική καταπολέμηση στις υπόλοιπες περιοχές, ανακύκλωση, κομποστοποίηση, επανενσωμάτωση φυτικών υπολειμμάτων.

Ένας από τους πιο σημαντικούς στόχους του έργου ήταν η ανάπτυξη Τοπικών Σχεδίων Δράσης για την αγροοικολογική μετάβαση στις περιοχές μελέτης. Πρόκειται για δράσεις οι οποίες αναπτύχθηκαν με βάση τα συμπεράσματα των μελετών που διεξήχθησαν στις περιοχές αυτές, το διάλογο με όλους τους εμπλεκόμενους τις συναντήσεις εργασίας – εργαστήρια που διοργανώθηκαν με τη συμμετοχή εκπροσώπων πολλών φορέων. Στα συγκεκριμένα εργαστήρια εφαρμόστηκε η διαδικασία σχεδιασμού βημάτων/σεναρίων προς ένα επιθυμητό μέλλον (διαδικασία ανάδρομου σχεδιασμού «backcasting»). Πρόκειται για μια διαδικασία συμμετοχικής διακυβέρνησης μέσω της οποίας προσδιορίστηκε το κοινό όραμα για την αμπελουργία του μέλλοντος στις περιοχές μελέτης. Οι βασικοί στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν δε είναι:

- η ενδυνάμωση του ανθρώπινου κεφαλαίου για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της αγροοικολογικής μετάβασης,
- η προώθηση ενός βιώσιμου - φιλοπεριβαλλοντικού αμπελοοικονομικού τομέα και τέλος
- η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός των αμπελώνων.

Σε αναφορά με τους συγκεκριμένους στόχους προτείνονται και περιγράφονται με σαφήνεια βρα-

χυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα τοπικά σχέδια δράσης η υλοποίηση των οποίων προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή όλων των άμεσα ή έμμεσα εμπλεκόμενων στην αμπελουργία, που με αυτό τον τρόπο γίνονται εταίροι σε μια κοινή προσπάθεια.

Ενδεικτικά σχέδια δράσης για την αγροοικολογική μετάβαση της αμπελουργίας:

Ανάπτυξη και προώθηση μιας πολύπλευρης και αυθεντικής κρητικής οίνο-τουριστικής εμπειρίας

- Καταγραφή και χαρτογράφηση επισκέψιμων αμπελώνων και οινοποιείων, στοιχείων φυσικού κάλλους, στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς και γαστρονομίας, τοπιακού ενδιαφέροντος, συνέργεια μεταξύ αυτών και δημιουργία αντίστοιχης εφαρμογής.
- Δημιουργία εναλλακτικών οικών διαδρομών με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αμπελώνων και άλλων στοιχείων της περιοχής
- Δημιουργία νέων τουριστικών αξιοθέατων (π.χ. η δημιουργία Μουσείου Κρητικού Αμπελώνα).
- Συνεργασία-δικτύωση μεταξύ των αμπελοκαλλιεργητών, με φορείς τουρισμού και εστίασης *Δικτύωση/ συνεργασία - Δράση: Δημιουργία Κέντρου/Γραφείου Δικτύωσης των Εμπλεκόμενων Φορέων και Προώθησης των Τοπικών Οίνων*
- Δημιουργία δικτύου αμπελουργών / ηλεκτρονικής πλατφόρμας εμπλεκόμενων φορέων
- Ενίσχυση της ανταλλαγής γνώσεων και πληροφοριών μεταξύ των παραγωγών σχετικά με αγροοικολογικές πρακτικές, προώθηση τοπικών ποικιλιών και διαχείρισης των επιχειρήσεών τους.
- Σημεία προβολής στις πύλες εισόδου της πόλης και στα περίπτερα τουριστικής πληροφόρησης,

δημιουργία ψηφιακού υλικού

Παροχή κατάρτισης και εκπαίδευσης και ευαισθητοποίηση αμπελουργών, οινοποιών και λοιπών εμπλεκόμενων αλλά και καταναλωτών σχετικά με τις αγροοικολογικές πρακτικές

- Σχεδιασμός καλά στοχευμένων προγραμμάτων κατάρτισης για νέους αμπελοκαλλιεργητές
  - Εκπαίδευση παραγωγών και οινοποιών σε αμπελουργικές, οινοποιητικές τεχνικές και αγροοικολογικές πρακτικές, με επίκεντρο τις τοπικές ποικιλίες, την αυτόχθονη-τοπική γνώση και την τοπιακή κληρονομιά – Διασύνδεση με ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα-διάχυση ερευνητικών αποτελεσμάτων.
  - Διοργάνωση εκδηλώσεων (επίδειξης πιλοτικών αμπελώνων και οινοποιείων, δράσεις ευαισθητοποίησης)
  - Εκπαίδευση και πιστοποίηση συμβούλων σε πρακτικές αγροοικολογικής διαχείρισης.
- Ανάπτυξη τοπικού εμπορικού σήματος αγροοικολογικής / βιώσιμης αμπελοκαλλιέργειας*
- Ανάπτυξη τοπικού σήματος για τον βιώσιμο κρητικό οίνο/τους αγροοικολογικούς αμπελώνες
  - Προσδιορισμός των προϋποθέσεων / δεικτών για την απόκτηση του σήματος
  - Προώθηση του κρητικού οίνου σε εξειδικευμένες αγορές και καταναλωτές με αυξημένη ευαισθητοποίηση για τη βιωσιμότητα.

Αναδιάρθρωση του κλάδου - αύξηση του μεγέθους των εκμεταλλεύσεων - αντιμετώπιση του κατακερματισμού των εκμεταλλεύσεων - εκσυγχρονισμός των εκμεταλλεύσεων – προώθηση γηγενών ποικιλιών

- Κατάρτιση σχεδίου χρήσης της γεωργικής γης λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως προστασία της
  - βιοποικιλότητας, προστασία του τοπίου και περιορισμός της μονοκαλλιέργειας
  - Διερεύνηση δυνατοτήτων ενοποίησης και αναδιανομής της γης, σε εθελοντική βάση
  - Διατήρηση - Προστασία αναβαθμιδών
  - Ενθάρρυνση των νέων γεωργών να ξεκινήσουν τη δραστηριότητα ή να επεκτείνουν τις εκμεταλλεύσεις τους.
  - Προώθηση των αποτελεσμάτων της έρευνας καταγραφής, ταξινόμησης και μελέτης των τοπικών και γηγενών ποικιλιών αμπέλου - Ιολογική εξυγίανση, παροχή κατάλληλου πολλαπλασιαστικού υλικού
- Εγκαθίδρυση Βιο-Αγροοικολογικής περιοχής*
- Περαιτέρω ανάπτυξη της βιολογικής αμπελουργίας στην Κρήτη και αύξηση των αμπελουργών που υιοθετούν αγροοικολογικές πρακτικές
  - Καθορισμός συγκεκριμένων «εμβληματικών» περιοχών ως βιο-περιοχών (bio-districts), ή αγροοικολογικών περιοχών σε συμφωνία με

τους παραγωγούς και τις τοπικές αρχές

- Δημιουργία υποστηρικτικού θεσμικού πλαισίου και στρατηγικών για τη διαχείριση και την ανάπτυξη των περιοχών αυτών (υποστηρικτικά μέτρα από τις τοπικές αρχές)
- Δημιουργία συνεργειών με τοπικά εστιατόρια και άλλες επιχειρήσεις.

Η σημασία των τοπικών σχεδίων δράσης

Η διαδικασία αξιολόγησης των συγκεκριμένων σχεδίων δράσης μέσω ερωτηματολογίου και συζητήσεων έδωσε προτεραιότητα σε αυτά που σχετίζονται με την κατάρτιση/εκπαίδευση/συμβουλευτική υποστήριξη και ευαισθητοποίηση αμπελουργών αλλά και όλων των συμμετεχόντων στην αλυσίδα παραγωγής σχετικά με τις αγροοικολογικές πρακτικές, την προστασία και την προώθηση της τοπιακής κληρονομιάς και της βιοποικιλότητας. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα αξιολογείται η πιο σημαντική αλλά και η πιο εφικτή. Επιπλέον σχέδια δράσης που βρήκαν ιδιαίτερη ανταπόκριση είναι η ανακήρυξη περιοχών σε βιολογικές ή αγροοικολογικές καθώς και η δημιουργία ενός κέντρου δικτύωσης – συνεργειών για την αντιμετώπιση διαρθρωτικών προβλημάτων που κλάδου (μικροί αμπελώνες, κλπ), την προώθηση τοπικών ποικιλιών, την ενίσχυση της συνέργειας με τον τουρισμό, κλπ.

Γενικά η αγροοικολογική μετάβαση είναι μια μακρά διαδικασία πολλών βημάτων – δράσεων, βραχυπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων, που στηρίζονται σ’ ένα κοινό όραμα όλων των εμπλεκόμενων φορέων και προϋποθέτουν τη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Τα τοπικά σχέδια δράσης που σχεδιάστηκαν μέσω του έργου ECOVINEGOALS/ADRION στο πλαίσιο μιας ολιστικής προσέγγισης που προτείνει η αγροοικολογική μετάβαση στην αμπελουργία, επιδιώκουν την προώθηση φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών, υποστηρίζουν συναφείς δραστηριότητες αλλά και συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών, βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής, τις υπηρεσίες και την πρόσβαση των κατοίκων και των επισκεπτών στη φύση, αναδεικνύοντας και αξιοποιώντας παράλληλα τα τοπικά προϊόντα και το αγροτικό τοπίο.

Δύναται να αποτελέσουν σημαντικό εργαλείο, να λειτουργήσουν ως παρακαθήκη / εφαλτήριο για το σχεδιασμό στρατηγικής και μελλοντικών δράσεων για ενίσχυση της βιωσιμότητας του αμπελοοικονομικού τομέα στην Κρήτη.

¹ León-Sicard, T., Calderón, J. Martinez-Bernal, L., Cleves Iguizamo, J. 2018, *The Main Agroecological Structure (MAS) of the Agroecosystems: Concept, Methodology and Applications, Sustainability*

Τοπικά σχέδια δράσης

